

SÜLEYMAN ƏLƏSGƏROV - 100

Nazim KAZIMOV

"Mənalı, kişi kimi ömür sürmək, öz əlinlə, zəhmətinlə qurduğun həyatdan zövq alaraq yaşamaq bu keyfiyyətə malik olan hər kəsin haqqıdır. Mən də belə haqq sahibiyəm....."

Süleyman Ələsgərov

XX əsrin əvvəllərində dünyaya göz açıb, musiqi mədəniyyətimizin çiçəklənməsində əvəzsiz xidmətləri olan daha bir sənət nümayəndəsinin 100 illik yubileyi ərəfəsindəyik. Əməkdar incəsənət xadimi, xalq artisti, Ü.Hacıbəyli adında Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, Ü.Hacıbəyli adına Dövlət mükafatı laureatı, bəstəkar, dirjor Süleyman Ələsgərov 1924-cü il fevralın 22-də Qarabağın tarixi məkanı olan Şuşa şəhərində anadan olmuşdur.

Xalq musiqimizin beşiyi olan bu məkan xalqımıza bir çox dahi sənətkarlar bəxş etmişdir. Qarabağın əsrarəngiz təbiətindən, söz-sənət poeziyasından, muğam dünyasından ilham alan bəstəkarlarımızın yaratdığı musiqi ölməzdir, əbədidir. 1935-ci ildə S.Ələsgərov Şuşa Musiqi Texnikumunun tar sinfinə daxil olur. Bu alətin ifaçılıq sirlərinə yiyələnmək məqsədilə bədii özfəaliyyət kollektivlərində fəal iştirak edir, paralel olaraq Pedaqoji texnikumda da təhsil alır. Musiqi elminin dərinliklərinə yiyələnən Süleyman Musiqi texnikumunu bitirdikdən sonra orada pedaqoji fəaliyyətinə başlayır, musiqi nəzəriyyəsi, tarixi ixtisasından dərs deyir.

Tarixə nəzər salsaq, bir çox musiqiçilərimizin sənət yoluna qədəm qoymasında Azərbaycan övladlarının professional təhsil almasına xüsusi diqqət yetirən Üzeyir bəyin şəxsi dəstəyinin şahidi olarıq. S.Ələsgərovun da konservatoriyaya daxil olmasında, ümumiyyətlə, dünyagörüşünün, bədii-estetik zövqünün formalaşmasında dahi Üzeyir bəyin əvəzolunmaz rolu olmuşdur.

Dahi Üzeyir bəyin nəhəng musiqi layihələrindən biri olan notla çalan ilk xalq çalğı orkestrində böyük bir ifaçılıq məktəbi keçən S.Ələsgərov 1943-1948-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında əvvəl "Nəzəriyyə", sonra "Bəstəkarlıq" ixtisası üzrə təhsil alır. Xalq musiqisinin əsaslarını Ü.Hacıbəyliydən, muğamı isə Əhməd Balıxanovdan öyrənir. Bəstəkarlıq sinfi üzrə müəllimi B.Zeydman gənc tələbəsini Avropa musiqisinin ənənələri, yenilikləri ilə tanış etdirərək, yaradıcılıq üslubunun milli zəmində formalaşmasına təsir edir.

"Böyük Vətən müharibəsinin ağır illərində mən əziz müəllimimiz Üzeyir Hacıbəyovun sinfində Azərbaycan xalq musiqisinin əsaslarını öyrənirdim. O zaman biz gənc bəstəkarların da üzərinə ciddi vəzifə düşürdü. Biz sənətin sirlərinə yiyələnməklə bərabər, igid əsgərlərimizi, arxa cəbhədə çalışan əmək adamlarını qələbəyə ruhlandıran əsərlər yazmalı idik" fikirlərini söyləyən S.Ələsgərov döyüşçü-şair Şirzad Əliyevin sözlərinə "Gözlə məni" mahnısını yazır. Bülbülün ifasında bu mahnı Üzeyir bəy tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Tezliklə, Ü.Hacıbəylinin təklifi ilə S.Ələsgərov Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqına qəbul olunur. Müharibə illərində vətənpərvər ruhlu əsərlər - Sovet İttifaqı Qəhrəmanı general Həzi Aslanova həsr olunmuş simfonik poema, simfonik orkestr üçün "Süita", xalq çalğı alətləri orkestri üçün "Qaytağı", "Yallı", "Cəngi" əsərləri meydana gəlir.

S.Ələsgərov öz həyatında Üzeyir bəylə bağlı unudulmaz günlər yaşayır. Dahi bəstəkarın "Arşın mal



alan", "O olmasın, bu olsun", "Ər və arvad" operettalarının kukla teatrının binasında S. Ələsgərovun dirijorluğu ilə baş tutan tamaşaları Üzeyir bəyin dəyərli məsləhətləri, tövsiyələri ilə aktyor və musiqiçilərin professional çıxışı ilə nümayiş olunurdu. S. Ələsgərov Üzeyir bəyin bir kantatasını Radio Verilişləri Komitəsinin xalq çalğa alətləri orkestri üçün işləyir. Əsərin uğurlu təqdimatı zamanı müəllifdən xoş sözlər alan Süleyman müəllim bunu özünə görə böyük mükafat kimi qiymətləndirir. Əziz müəlliminin vəfatından sonra S. Ələsgərov onun xatirəsinə "Düşüncə" pyesini, S. Vuğunun sözlərinə "Eşq olsun sənətkara" balladasını yazır.

Konservatoriyanı diplom işi olan "Vətən" adlı simfoniyası ilə fərqlənmə diplomu ilə bitirən S. Ələsgərov 1948-49, eləcə də 1952-54 - cü illərdə A. Zeynallı adına Bakı orta ixtisas musiqi məktəbinə rəhbərlik edir. Onun bu dövrdə fəaliyyət dairəsi getdikcə genişlənir - Azərbaycan Dövlət Musiqili teatrında baş dirijor, Azərbaycan SSR Kinematoqrafiya komitəsinin kino-teatr orkestrlərinin, M. Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının mahnı və rəqs ansamblının rəhbəri, sonradan Azərbaycan xalq çalğı alətləri orkestrində dirijor, Respublika Radio verilişləri komitəsinin bədii rəhbəri, Ş. Qurbanov adına Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya teatrının direktoru kimi vəzifələrdə o, işinin professionalı olduğunu nümayiş etdirir.

Xalq yaradıcılığına, milli folklorla dərin ehtiramla yanaşan S. Ələsgərovun yaradıcılığı xalq musiqisi ilə sıx bağlıdır. Onun müxtəlif janrlı əsərlərində milli

musiqimizə xas olan zəngin melodik, ritmik xüsusiyyətlər ustalıqla işlənmişdir. Azərbaycan xalq musiqisinin toplanması və nota köçürülməsində də peşəkarlıq göstərərək "Qarabağ şikəstəsi", "Segah rəngi" kimi bir sıra muğam və rənglər, "Girdim yarın bağçasına", "Bazarda alma", "Anacan" kimi mahnıların ərsəyə gəlməsinə səbəb olmuşdur.

Zəngin yaradıcılıq irsinə sahib olan S. Ələsgərov "Bahadır və Sona", "Solğun çiçəklər" operalarının, "Ulduz", "Özümüz bilərik", "Olmadı belə, oldu belə", "Milyonçunun dilənçi oğlu" və bu kimi operettaların, 2 simfoniya - "Vətən" və "Gənclik" simfoniyları, "Bayatı-Şiraz" simfonik muğamının, Violonçel və fortepiano üçün ikili konsert, 6 kantata, uverturalar, simfonik poemalar, 300-ə yaxın mahnı və romansların müəllifidir. S. Ələsgərov tar alətinin ifa imkanlarına yaxından bələd olduğuna görə Avropa bəstəkarlarının yaradıcılığında geniş yer almış konsert janrına müraciət edir. Azərbaycan tannın bədii-texniki imkanlarını genişləndirərək, bu alətdə ifaçılıq üslubunun təkmilləşməsi naminə əzmlə çalışır, milli zəminə əsaslanan müasir ruhlu sənət inciləri yaratmağı ən ümdə vəzifə kimi qarşıya qoyur. Bəstəkarın tar ilə orkestr üçün I, II, III konsertləri Azərbaycan muğamlarının zəngin çalarları, tarda yeni ifa tərz, emosional təsir qüvvəsinə görə istedadlı tarzənlərin böyük marağına səbəb olmuş və xüsusi zövqlə konsertlərdə ifa olunaraq, dinləyicilərin rəğbətini qazanmışdır.

Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbində "Sözsüz mahnı" janrına müraciət edən ilk bəstəkar da məhz



S.Ələsgərov olmuşdur. Tar, kamança alətlərini “oxumağa” vadar edərək bu alətlər üçün yazdığı miniatürlərdə həm forma, həm faktura “sözsüz” mahnı janrının xüsusiyyətlərini tam doğrultmuşdur. Onun müxtəlif janrlarda yazdığı əsərlərin hər biri geniş dinləyici kütləsinin zövqünü oxşayaraq musiqi mədəniyyətimizin parlaq nümunələri sayılır.

S.Ələsgərov yaradıcı sənətkar olmaqla yanaşı görkəmli pedaqoq, təşkilatçı, rəhbər işçi kimi də fəaliyyət göstərmişdir. A.Zeynallı adına Bakı Musiqi Məktəbinə (indiki Musiqi kolleji) rəhbərlik etdiyi dövrdə yenidənqurma işi apararaq Azərbaycan müxtəlif regionlarından orta ixtisas musiqi məktəbinə istedadlı tələbələrin axınıni təmin etmək üçün bölgələrə gedərək xüsusi qabiliyyəti olan uşaqlarla iş aparır. Tar, kamança, balaban, zərb alətləri, eləcə də, xanəndəlik şöbələrini yenidən bərpa edir.

Bir çox incəsənət xadimlərinin sənət aləmində layiqli yer tutmasında S.Ələsgərovun rolu olmuşdur. Sabirabad rayonundan olan Lütfiyar İmanovu bədii öz fəaliyyət kollektivlərinin müsabiqəsində parlaq ifasına görə musiqi məktəbinə imtahansız qəbul etmişdir. Naxçıvandan gəlmiş Ramiz Mirişlini kamançada gözəl ifasına görə birbaşa 2-ci kursa qəbul etdirmişdir. Fizuliden İslam Rzayev, Bakıdan Əlibaba Məmmədov, Qulu Əsgərov, Ağdaşdan Həbil Əliyev, Ağdamdan Oqtay Quliyev kimi musiqiçilərin professional səhnəyə gəlməsi Süleyman müəllimin təsiri ilə baş tutmuşdur. Onun direktorluq etdiyi dövrdə məktəbin tələbələri Opera və Balet teatrının təşkilatçılığı ilə Ü.Hacıbəylinin “Arşın mal alan” operettasının tamaşasını teatrın səhnəsində nümayiş etdirirlər.

S.Ələsgərovun Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında müəllim, eləcə də kafedra müdiri kimi fəaliyyəti zamanı tədris prosesi, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasında mühüm işlər aparmışdır. Onun təşəbbüsü ilə konservatoriyanın Şuşa filialı açılmış və özü də bu tədris ocağına rəhbərlik etmişdir. O, 20 ildən artıq bir dövrdə «Xalq musiqisi», «Xalq çalğı alətləri» kafedrasının müdiri olmuşdur. Son illərdə S.Ələsgərov Bakı Musiqi Akademiyasının «Dirijorluq» kafedrasının professoru kimi fəaliyyət göstərir.

Mən 1973-78-ci illərdə Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında təhsil alarkən Süleyman müəllimin dirijorluq üzrə tələbəsi olmuşam. O, yüksək mədəniyyəti, tələbələrə qarşı tələbkərliliyi, eyni zamanda onlara atalığı qayğısı göstərməsi ilə hər birimizin hörmət və məhəbbətini qazanmışdı. Mən hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra II kursda oxuyarkən barmaqlarımda problem üzə çıxdı. Süleyman müəllim məni öz Volqa maşınına oturdub 2 №-li klinikaya həkimə apardı. Müayinə olunduqdan sonra həkim Süleyman müəllimə həm bahalı, həm də çətin tapılan bir dərman yazacağını söylədi və onu da əlavə etdi ki: “Bunu ancaq siz tapa bilərsiniz”. Süleyman müəllim mənimlə aptekə gedərək həmin dərmanı aldı və məni maşını ilə evə aparmaq istədikdə yaxında yaşadığımı söyləyərək, təşəkkürümü bildirdim. Belə müəllimi unutmaz olarmı? Bu bir məktəbdir - Üzeyir məktəbi - yaradıcılıq işlərində, insanlara qarşı münasibətdə dahi Üzeyir bəyin qoyduğu ənənələri davam etdirmək.

1981-84-cü illərdə mən artıq S.Ələsgərovun rəhbərlik etdiyi “Xalq çalğı alətləri” kafedrasında müəllim işləyirdim. Süleyman müəllimin tələbəsi olmaq və



onunla bir yerdə işləməkdən hər zaman qürur duymuşam.

Ömrünün son illərində Qarabağ, Şuşanın düşmənlə tapdağı altında olması hər bir Azərbaycan vətəndaşı kimi Süleyman müəllimə də sağalmaz yara vuraraq, onun güclü mənəvi sarsıntı keçirməsinə səbəb olmuşdu. Süleyman müəllimin ən böyük arzusu Şuşanın azad olunması, əsərlərinin bu müqəddəs torpaqda səsləndirilməsi idi. 2020-ci ildə Qafqazın sənət məbədi, Şərqi konservatoriyası, hərbi-strateji əhəmiyyətli qala, Azərbaycanın igid oğullarının qayalarında süngü bıçaqla dastan yazdığı müqəddəs abidə olan Şuşanın işğaldan azad olunması bu torpaqda narahat ruhları dolaşan sənətkarlarımızla bağlı nisgili aradan götürdü. Ruhunuz şad olsun, Süleyman müəllim!

ƏDƏBİYYAT

1. Xəlilov V. Bəstəkar Süleyman Ələsgərov. Bakı: 1985, 64s.
2. Qafarova M. Bəstəkar Süleyman Ələsgərov və xalq çalğı alətləri orkestri, Dərs vəsaiti. Bakı: ADPU, 2012, 226s.
3. Babayev E.Ə. Süleyman Ələsgərov. Bakı:Azərneşr, 1982, 29s.

Сулейман Алескеров - 100

Статья посвящена 100 летнему юбилею Сулеймана Алескерова. Продолжатель традиций великого композитора Узеира Гаджибейли народный артист, заслуженный деятель искусств, композитор Сулейман Алескеров выступает достойным продолжателем этих традиций в Азербайджанской музыкальной культуре. Посвятив всю свою жизнь искусству, в своей многогранной деятельности, как композитор, дирижер, педагог и руководитель многих учреждений, он проделал важную работу и вписал свое имя в историю музыки Азербайджана.

Ключевые слова: Сулеймана Алескеров, композитор, традиция.

Suleyman Aleskerov - 100

The article is dedicated to the 100th anniversary of Suleyman Aleskerov. The successor of the traditions of the great composer Uzeyir Hajibeyli, People's Artist, Honored Artist, Composer Aleskerov is a worthy successor of these traditions in Azerbaijani musical culture. Having devoted his entire life to art, in his multifaceted activities as a composer, conductor, teacher, and head of many institutions, he did important work and wrote his name in the history of music in Azerbaijan.

Keywords: Suleyman Aleskerov, composer, tradition